Succah 2/ No.34/ Sept. 23 '06

• Edited by Rabbi Zev Dickstein •

סוכה דף כא-לט/ א תשרי תשס"ז

דף כא: מפני שמעמידה בדבר המקבל טומאה

R' Yehuda (Mishna 21b) maintains that if one supports the *s'chach* of his *succah* on the frame of a bed, the *succah* is *posul*. One explanation given by the Gemara is that R' Yehuda is of the opinion that *s'chach* may not be supported by a דבר המקבל טומאה - an item susceptible to *tumah* and a bed frame is in the category of דבר המקבל טומאה.

Rashi explains [that R' Yehuda is of the opinion] that supporting s chach with a דבר is tantamount to using such an item for the actual s chach covering the s covering the s and as learned above (see דף יב, s chach may not be made from a דבר המקבל טומאה.

The Rosh remarks that by the same token it should be forbidden to support s'chach with something that is not גידולו מן הארץ (does not grow from the ground), because גידולו מן הארץ is one of the requirements for s'chach (as learned on דף יב). He asks why then is it common practice for people to lay their s'chach directly on top of a stone wall (considering the fact that stones are not in the category of גידולי).

The Ran, in defense of this common practice, explains that the prohibition against supporting *s'chach* with a substance that is not valid *s'chach* is due to a <u>rabbinic</u> concern that one might come to use that substance for the actual *s'chach*. The sages applied this issur only to items for which there is a likelihood of such a mistake. The sages did not forbid supporting *s'chach* on a stone wall because they

did not consider it likely for one to cover his *succah* with stones.

Alternatively, the Sefas Emes explains that R' Yehuda did not forbid using walls of a succah (that are מקבל טומאה) to support s'chach. The sages were concerned that one might come to use the s'chach supports for s'chach only where one uses separate supports instead of the walls. In such a case, since the sole purpose of the supports is to hold the s'chach, there is a concern that one might confuse the *s'chach* supports with the *s'chach* itself and come to use an invalid substance as s'chach. This concern does not apply to the walls of a succah since their purpose is not solely to support the *s'chach* but to serve as the walls of the succah as well. The Sefas Emes explains that R' Yehuda is not referring to a succah in which the bed frame serves as its walls, for in such a case it is permitted to lay the s'chach on the bed frame. R' Yehuda is referring to a succah that has its own walls and he forbids using a bed frame as a separate support for the *s'chach*.

- Many authorities¹ do <u>not</u> rule in accordance with R' Yehuda on this matter and they permit using a דבר המקבל טומאה as a support for s'chach. The Magen Avraham,² however, writes that it is preferable to conduct oneself stringently and refrain from using a דבר המקבל as a support for s'chach (e.g., placing s'chach directly on metal poles), since several Rishonim rule in accordance with R' Yehuda.
- The Ramoh³ writes that one should not place a

ladder or bench (which are utensils that are מקבל טומאה) on top of s chach to secure them from blowing away [because this too is considered as though the s chach is being supported via a דבר המקבל טומאה.] 4

דף כב.

המעובה כמין בית אע"פ שאין כוכבים נראים בתוכו כשרה

1] The Mishna (22a) states that a thickly covered *succah* is valid even if the stars are not visible from inside the *succah*. The Gemara (22b) adds that Beis Hillel is of the opinion that even if the *s'chach* is so dense that it does not allow חמה (the rays of the sun⁵) to penetrate, it is still valid. [Note: As mentioned above, Tosfos is of the opinion that <u>rain</u>-proof *s'chach* is *posul*.]

The Ran and Rosh, citing the Yerushalmi, state that Bais Hillel validates such a *succah* only *bedi'eved* (after the fact), but *l'chatchilah* (ideally) the *s'chach* should be sparse enough to allow sun rays to enter the *succah*.

[The Bach⁶ infers from the wording of the Tur that *l'chatchilah* even the nighttime stars should be visible from inside the *succah*. The Mishna Berurah⁷ rules, however, that those living in colder regions who are discomforted by the wind and cold need not conduct themselves in accordance with the Bach. In such regions one may place a dense covering of *s'chach* for protection from the elements even if this prevents visibility of the stars - as long as the sun rays are visible during the daytime.]

Two reasons are given for the requirement of star visibility.

- (a) The Meiri explains that the sages are concerned that a *succah* which is very densely covered might resemble an ordinary house roof, leading one to think that a house roof is valid for a *succah* covering.
- (b) The Pri Megadim⁸ explains that leaving one's comfortable home to dwell in a *succah* is a lesson on the transience of life on earth and that Hashem created the world [and controls it]. Observing Hashem's expansive handiwork (i.e., the stars of the heaven) from inside the *succah* inspires one to reflect on this sublime lesson.

2] The Pri Megadim, in keeping with his understanding of the requirement for star visibility, asserts that as long as there is an opening over one part of the *succah* through which the stars can be viewed, it is sufficient to remind one of the above lesson.

The Bikurei Yaakov⁹ disagrees and maintains that since the reason for the requirement is that one might confuse dense *s'chach* with invalid *s'chach* (such as a roof, as the Meiri says) dense *s'chach* should be treated as *s'chach posul* (*l'chatchilah*). Therefore, he says one should make certain that there are repeated small gaps in the *s'chach*, at least one every four tefachim, since four tefachim of *s'chach posul* invalidates a *succah*.

דף כג. עמד ר' עקיבא ועשה סוכה בראש בספינה

The Mishna (22b) states that a *succah* built on top of a wagon or ship is valid. Rashi explains that even though the wagon is movable and it is very windy on top of the ship (making it likely for the *succah* to topple), the *succah* is valid because a *succah* need not be more than a temporary dwelling.

The Gemara relates that R' Akiva built a *succah* on a ship while travelling at sea one Succos. R' Gamliel maintained that R' Akiva's *succah* was invalid since the *succah* was not capable of withstanding the strong winds at sea and was likely to topple (as indeed was the case).

The *halacha* follows the Tanna of our Mishna and R' Akiva who validate a *succah* on a wagon and on a ship - as long as it is strong enough to withstand ordinary land winds (even if it is not strong enough to withstand ordinary sea winds).

The Magen Avraham¹⁰ infers from the above incident that the Mishna validates a *succah* on a ship even when the ship is in motion (because the Gemara indicates that R' Akiva was at sea when he built the *succah*).

The Pri Megadim¹¹ distinguishes between a ship and a wagon. He maintains that a ship-succah is valid even when in motion because it is common to dwell on a moving ship.¹²

However, a wagon-*succah* is valid only when the wagon is stationary because it is uncommon to live on a moving wagon.

The Bikurei Yaakov¹³ disagrees with this distinction and validates even a moving wagon-succah.

The sefer Succas Shaleim¹⁴ suggests that today when mobile homes are common, everyone would agree that a *succah* on top of a truck or van is valid even when in motion.

דף כד: כל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה אינה מחיצה

Rav Acha bar Yaakov states that in order for a wall or partition to qualify as a legal mechitzah it must be sturdy enough to withstand a normal wind.

Even though this *halacha* was already taught on 23a (see above) where the Gemara states that the *succah* must be able to withstand normal [land] winds, Rashi indicates that Rav Acha bar Yaakov is teaching an additional point. Whereas the Gemara above teaches that a *succah* that is destined to topple in the wind is not valid, Rav Acha teaches that a mechitzah that merely sways in the wind is likewise not valid (even if it is fastened securely at one end and will not topple entirely).¹⁵

The Magen Avraham¹⁶ comments that *succah* walls must be steady and secured against possible swaying in the wind - even in the event there is no wind - such as a *succah* situated in an enclosed yard protected from the wind.¹⁷ ¹⁸

The Chazon Ish¹⁹ explains that a wall which can withstand the wind is valid even if it sways in the wind to and fro - unless the wind moves the wall to the extent that it becomes an invalid mechitzah. Rav Acha (who invalidates a wall which can sway in the wind) is referring to a wall or partition made of several segments which separate in the wind, leaving three-tefach gaps between the wall segments (or to a wall whose bottom moves three tefachim in the wind). Rav Acha is teaching that a *succah*-wall destined to sway in the wind and develop three-tefach gaps is not valid since a wall with three-tefach gaps is not a valid mechitzah. However, a wobbly wall which is anchored on bottom and

sways to and fro in the wind is valid.²⁰

Many authorities²¹ indicate that they are of the opinion that any un-sturdy wall which sways in the wind is not valid even if the wind does not create wide gaps in the wall (or under the wall).

Accordingly, one who makes a *succah* from fabric, such as canvass, must secure the walls so that they cannot sway in a normal wind (even if the *succah* is standing on one's porch where the wind does not blow too much).

The Shulchan Aruch²² discourages making a *succah* from fabric even if one secures the walls tightly with rope because of a concern that the knots might become undone on Yom Tov.²³

דף כה. שלוחי מצוה פטורין מן הסוכה

The Mishna says that שלוחי מצוח - people who are traveling to a mitzvah (e.g., to redeem captives) - are exempt from the mitzvah of dwelling in a succah. This exemption is based on the general rule of המצוח - one involved in the performance of a mitzvah is exempt from the performance of other mitzvos that he encounters. The braysoh derives this principle from the posuk בשבתך בשבתך בשבתך which implies that one who is occupied with the performance of a mitzvah is exempt from the mitzvah to recite sh'ma.

Tosfos (דייה שלוחי מצוח) asserts that involvement in a mitzvah only exempts one from a mitzvah whose performance conflicts and interferes with the first mitzvah. However, if one is traveling to perform a mitzvah and stopping on the way to eat in a *succah* will not obstruct his mission in any way, he is obligated to eat in a *succah*.

The Ohr Zaruah²⁴ disagrees, arguing that there would be no need for a posuk to teach that one is not obligated to cease the performance of one mitzvah in order to perform a second mitzvah, for there is no reason to think that the second mitzvah takes precedence over the first. The novelty of this principle is that one who is occupied in a mitzvah is exempt from a second mitzvah even if it possible to perform the second mitzvah in conjunction with the first.

[The Ohr Zaruah adds, however, that the rule of העוסק במצוה פטור מן applies only to one who is עוסק במצוה - actively involved - in a mitzvah, but not to one who is involved in a mitzvah which requires no action. One who, for example, is wearing a four-cornered garment with tzitzis is not exempt from all other mitzvos that he encounters throughout the day. (This is also the opinion of the Ran.)]²⁵

The Ritva (in defense of Tosfos) explains that without the posuk we would think that one has the option of abandoning the first mitzvah in favor of a second (especially if the second mitzvah is more significant than the first). The posuk teaches that while one is involved in a mitzvah, any mitzvah that he encounters should be treated as דבר רשות - a voluntary (non-mitzvah) act - and thus one is <u>forbidden</u> to withdraw from the first mitzvah in favor of a second mitzvah (even if the second mitzvah is more significant than the first).

The sefer Avnei Shayish²⁶ remarks accordingly that if an individual ignores the rule of העוסק במצוה פטור מן המצוח and abandons a mitzvah for the sake of another mitzvah, he cannot be מוציא others, meaning, he may not perform the second mitzvah on behalf of others. Since (with respect to this individual) the second mitzvah is considered a דבר רשות, this individual cannot be מוציא another person for whom the mitzvah is obligatory.

The sefer Bircas Habayis²⁷ adds that this individual (who abandoned the mitzvah that he was occupied with to perform a second mitzvah) may not recite a *bracha* on the performance of the second mitzvah, since with respect to him, the second mitzvah is considered a דבר רשות rather than an obligatory mitzvah.

The Succas Shaleim²⁸ disagrees and argues that the second mitzvah is viewed as a דבר רשות only while the individual is involved with the first mitzvah. However, once an individual abandons a mitzvah he was occupied with, albeit unlawfully, the next mitzvah that he performs is considered as much a mitzvah as the first mitzvah. The Succas Shaleim therefore argues that in such a case, one may recite a *bracha* over the second mitzvah and he also

may perform the mitzvah on behalf of others.²⁹

דף כו. כותבי ספרים ומזוזות פטורין מק"ש והתפלה

R' Chaninah says that a *sofer* (scribe) who is involved in writing a sefer Torah, *tefillin* or mezuzos, and merchants who are involved in selling these items are exempt from reciting *sh'ma* and *tefillah*. [This exemption is based on the above mentioned rule of העוסק במצוה פטור]

The Magen Avraham³⁰ infers from the words of Rashi (ד״ה תגריהן) that a merchant is classified as העוסק במצוח (one who is involved in a mitzvah) only if he distributes *tefillin* and mezuzos לשם שמים (for the sake of heaven), meaning, he does so [primarily] because he wants to make them available to people who cannot otherwise obtain them. However, if one's primary reason for selling these items is to earn a living, he is not considered העוסק במצוח and he is not exempt from other mitzvos that he encounters on the job.³¹

The Be'ur Halacha³² draws a distinction between those who write tefillin and those who sell them. Writing tefillin and mezuzos is an actual mitzvah act, for the Torah explicitly states וכתבתם לאות על ידיך וגו' - you shall write However, selling these items, them etc. although meaningful in that it facilitates mitzvos (called, הכשר - preparatory mitzvah act), is not an explicit commandment in the Torah. Thus, he suggests that although selling tefillin for monetary gain diminishes the significance of the act, writing tefillin is considered a mitzvah act even if the sofer's primary intent is to earn a living.³³

• The Levush³⁴ maintains that a *sofer* or *tefillin* merchant is exempt from reciting *sh'ma* and *tefillah* only when there is a customer on hand who absolutely cannot wait for his *tefillin* (e.g., he must leave on an important trip). Only in such a case is the merchant or *sofer* permitted to attend to his customer and forgo *sh'ma*. However, under normal circumstances a *sofer* may not forgo *sh'ma* and *tefillah* merely because he is occupied with his customers.

TP C1.

לילה הראשון חובה מכאן ואילך רשות

- The Mishna on 25a says that one is permitted to eat a snack אכילת עראי - informal meal/refreshment) outside of a succah. halacha follows Abaya (26a) who maintains that only a meal consisting of more than a k'beitzah of bread is considered a substantial meal which must be eaten in a succah. meal/snack consisting of only a k'beitzah of bread or less (or of other foods such as fruit, fish or meat, see Yoma 79b) is considered insignificant and may be eaten outside the succah. [Note: The Rambam³⁵ writes that one who conducts himself stringently and refrains from eating a snack or drinking water outside a succah is praiseworthy - as indicated in the Mishna and Gemara on 26b (אם בא להחמיר וכו').]
- One is exempt from ישיבת סוכה (dwelling in the *succah*) when doing so is certain to cause him annoyance or distress (מצטער), such as during a rainstorm, see Gemara 26a and Mishna 28a.

R' Eliezer (Mishna 27a) says that on each day of Succos one is obligated to eat two meals (of bread) in a *succah*, one at night and one during the daytime.

The halacha follows the Chachamim who disagree with R' Eliezer and maintain that the only obligatory meal is the one eaten on the first night of Succos. [This obligation is derived via a שייו טייו מיוג מחג from the mitzvah of matzah (המצות). Just as eating matzah on Pesach is obligatory on the night of the fifteenth of Nissan (i.e., the first night of Pesach), so too, there is a mitzvah to eat in the succah on the night of the fifteenth of Tishrei. However, on the remaining days of Succos one can refrain from eating bread altogether thereby avoiding having to eat in the succah.]

• Question: Our Gemara indicates that one could avoid eating in the *succah* for the entire Yom Tov by abstaining from bread throughout Yom Tov, whereas the Gemara in Berachos 49b states that it is mandatory to eat bread meals on Yom Tov.

In answer, Tosfos (ד״ה אי בעי) asserts that the Gemara in Berachos which states one must eat bread on Yom Tov is referring only to the first night of Succos and Pesach. However, all other Yom Tov meals need not consist of bread/matzah.

- 2] Many Rishonim disagree with Tosfos and maintain that one is obligated to eat bread on each day (and night) of Yom Tov in honor of Yom Tov as the simple reading of the Gemara in Berachos indicates. The Rishonim suggest several other answers to the above question:
- (a) The Ran explains that one can fulfill the obligation of honoring Yom Tov with a single k'zayis olive's volume of bread. Thus, the Gemara means that one could avoid eating in the succah throughout Yom Tov by eating bread-meals consisting of only one k'zayis of bread (and there is no obligation to eat in the succah unless one eats more than a k'beitzah, which is more than two k'zayisim). However, on the first night of Succos there is a mandatory mitzvah to eat in the succah regardless, and thus eating in the succah cannot be avoided.
- This answer can be interpreted two ways (see Ran): Some authorities maintains that since as a general rule, succah is obligatory only for a person eating more than a k'beitzah, one cannot fulifll the mitzvah of succah on the first night unless he eats more than a k'beitza. Others maintain that on the first night of Succos one fulfills his *succah* obligation by eating just one k'zayis of bread in the succah because the mitzvah of succah on the first evening is compared to the mitzvah of matzah on Pesach (whereby the minimum *shiur* is only a *k'zayis*.³⁶ (b) The Rosh (Berachos ibid.) submits that on the first night of Succos one is obligated to eat a meal in the *succah* even if it is raining, whereas on the rest of Succos one is exempt from eating in the *succah* if it is raining. When the Gemara says that one has the option of avoiding the succah for the entire festival except the first night, it means in the event of rain.

[Interestingly, the Ritva cites a novel opinion that just as one is obligated to <u>eat</u> in a *succah* on the first night of Succos even if it is raining,

so too, one is obligated to <u>sleep</u> in a *succah* on the first night of Succos even in the rain.]

(c) Tosfos in Berachos (ibid.) takes an opposite approach, maintaining that one does not fulfill the mitzvah of eating in a succah if he eats in the rain (even on the first night). Tosfos says that on the first night of Succos if it stops raining after one has eaten his meal (whether he has eaten in the house or in the succah during the rain), he must eat another meal in the *succah* in order to properly fulfill the mitzvah. contrast, on the rest of the festival one is not obligated to eat another Yom Tov meal in the succah after he has already eaten in the house. [See Ramoh in Shulchan Aruch, Orach Chaim 639:5, with Mishna Berurah, for practical ruling as to how one should conduct himself if it is raining on the first (and second) night of Succos.]

דף כח: סד"א תשבו כעין תדורו מה דירה איש ואשתו אף סוכה איש ואשתו

1] The braysoh (28a) derives from the posuk האזרח that women are exempt from the mitzvah of *succah*. The Gemara asks why is this posuk necessary; we know that women are exempt from succah based on the general rule נשים women are פטורות ממצוות עשה שהזמן גרמא exempt from time-related mitzvos. The Gemara answers that we would have thought that women are obligated in the mitzvah of succah because the posuk תשבו - you should dwell in the succah - connotes תשבו כעין תדורו - vou should dwell in the succah in the same manner you dwell in your house. Since one dwells in his home together with his wife, we would have thought that women must dwell in a succah together with their husbands in fulfillment of the concept תשבו כעין תדורו. It was therefore necessary for the posuk to teach that women are exempt from succah.

The Ramoh³⁷ writes that in order to properly fulfill the concept of תשבו כעין תדורו it is a commendable practice, if possible, for one to construct a private *succah* so that he can sleep in the *succah* with his wife - in the same manner he dwells at home.

The Magen Avraham³⁸ notes that the Ramoh

seems to contradict our Gemara, for our Gemara concludes (based on the posuk האזרח) that despite the rule of תשבו כעין תדורו women are exempt from *succah*, thus indicating that there is no need for one's wife to sleep in the *succah*. What then, is the basis for the Ramoh's ruling that it is preferable to dwell in the *succah* with one's wife (based on תשבו כעין תדורו)?

The Magen Avraham answers that although (based on the posuk האזרח) women are under no obligation to join their husbands in the *succah*, the Ramoh holds that <u>men</u> (who want to meticulously fulfill their mitzvah) should try to accommodate their wives and persuade them to join them in the *succah* (to enable <u>the men</u> to properly fulfill their mitzvah of *succah* by making their *succah* dwelling).

2] The above-cited Ramoh suggests the reason many people today are lax in the mitzvah to sleep in the *succah* is that they find it difficult to construct a *succah* where they could sleep separately with their wives. The Ramoh rationalizes that one who lacks a private *succah* is exempt from sleeping together with others in the *succah* based on the rule תשבו כעין תדורו (since one cannot sleep there in the manner that he sleeps in his home, i.e., in a private room with his wife).

In a somewhat similar vein, the Taz³⁹ suggests that a married man is permitted to sleep in his house on Succos based on the Gemara on 27b which derives from the posuk Gemara on 27b which derives from the posuk - you should rejoice with your wife/family (Devarim 14:26) - that it is a mitzvah for one to remain home during the festivals so that he can celebrate Yom Tov with his wife and family. Thus, by joining one's wife in the house he fulfills a mitzvah (of rejoicing on the festival with his wife), and as learned above (on דף כ״ה), one who is occupied with one mitzvah is exempt from another mitzvah (העוסק במצוה פטור מן המצוח).

דף כט. ירדו גשמים מותר לפנות משתסרח המקפה

The Mishna (28b) says that if it rains

heavily enough to ruin one's food he is exempt from sitting in the *succah* based on the rule one is exempt from dwelling in the *succah* if it causes him distress. [See above אדף כז where the Rosh is cited as saying that this exemption does not apply on the first night of Succos.] The Mishna says that when we are forced to leave the *succah* due to rain it is considered a bad omen, for it is akin to a master who spills a pitcher of water in the face of a servant who comes to serve him.⁴¹

The braysoh (29a) adds that one is exempt from eating in the *succah* during the rain even if it is only raining heavily enough to ruin a dish of beans (which ruins easily in the rain, Rashi).

The S'mag⁴² asserts that this criterion applies even for one who is not eating a bean dish. The sages estimated that once it is raining heavily enough to ruin a bean dish there is sufficient discomfort to exempt everyone from sitting in the *succah*, regardless of the type of food he happens to be eating.

The Gemara adds that, if due to a rainstorm, one left his *succah* and continued his meal in his house and then it stopped raining, he need not return to the *succah* until he finishes his meal. Since interrupting one's meal to return to the *succah* is bothersome, one is exempt from doing so under the general rule of מצטער פטור מן.

The Ramoh⁴³ writes that if one is exempt from dwelling in the *succah* (i.e., due to rain) and he continues to dwell there anyway, he does not obtain any reward for his actions; rather, he is labeled a "hedyot" (commoner) for trying to perform a mitzvah from which he is exempt.

The Bikurei Yaakov⁴⁴ maintains that the Ramoh's criticism of one who eats in the *succah* when exempt only applies to one who eats in the *succah* in a state of distress, such as during a rainstorm. However, if one interrupts his meal and returns to his *succah* after the rain has ended, he is praised rather than criticized, since such a person does not experience discomfort during the performance of the mitzvah.

The sefer Bircas Habayis⁴⁵ suggests that the Ramoh's criticism applies only to the exemption of rain since it signifies Hashem's disapproval

with our performance of the mitzvah - for it signifies a master who refuses the service of his servant and spills water on him. However, one is not admonished if he exerts himself and sits in his *succah* under other discomforting circumstances (such as when he is suffering from the cold or an illness).

The Maharshag⁴⁶ suggests that one who sits in his succah during a rainstorm is criticized because he has no right to sacrifice the mitzvah of שמחת יוייט - rejoicing on the festival - by sitting in an uncomfortable succah when he is from doing halachically exempt Accordingly, he defends the actions of several renowned Chasidic rabbis⁴⁸ who ate in the succah even during the rain. He explains that since they were so greatly devoted to the mitzvah of succah they experienced more שמחת אייט sitting in the wet succah than they would if they were to eat in the house (and therefore the exemption of מצטער did not apply to them).⁴⁹

דף ל.

דהוה ליה מצוה הבאה בעבירה

- The Torah (Vayikra 23:40) states, ולקחתם ילכם ביום הראשון וגו you shall take for yourselves on the <u>first day</u> of Succos the four species (i.e., the *esrog*, *lulav*, *haddasim*, and *arravos*]. The mitzvah to take the four species on the other six days of Succos is a rabbinic enactment (see אחד).
- The braysoh (below on 43a) deduces from the term לכם (for yourself) that ownership of the four species is required for the mitzvah; if one takes a borrowed or stolen *lulav* he does not fulfill the mitzvah. However, this condition of (ownership) applies only on the first day of Succos; on the remaining days of Succos (when the mitzvah of *lulav* is of rabbinic origin) there is no requirement of "לכם", meaning, one may fulfill the mitzvah even with a borrowed *lulav* on those days.

The Mishna (29b) says that a לולב הגזול stolen *lulav* - is invalid for the mitzvah. The Gemara infers from this Mishna that a stolen *lulav* is invalid on all seven days of Succos.

The Gemara asks why a stolen *lulav* is invalid for all seven days of the festival since the

condition of ownership (derived from the posuk decording) applies only to the first day.

R' Yochanan answers one cannot fulfill the mitzvah with a stolen *lulav* because it is a מצוה - a mitzvah that comes about through the commission of a sin. [He derives from a posuk that such a mitzvah is not sanctioned and is invalid.]

The Shulchan Aruch⁵⁰ cites the opinion of the Orchas Chaim that an object obtained by committing a sin is unfit for a mitzvah only with respect to the individual who committed the sin. However, if one performs the mitzvah with a *lulav* stolen by his friend, the rule of מצוה הבאה does <u>not</u> apply and the mitzvah is valid (cf., Rashi 30b, דייה בידן, 51

2] Tosfos (ד״ה משום) asks why the braysoh on 43a bases the disqualification of a stolen *lulav* on the requirement of "לכם" (which is a requirement that applies only on the first day of Succos); a stolen *lulav* should be disqualified based on מצוה הבאה בעבירה (which is a disqualification that applies the entire festival).⁵²

The Vilna Gaon⁵³ remarks that this question is resolved according to the Orchas Chaim cited above. Although the disqualification of מצוה applies throughout the entire Yom Tov, it applies only to the thief himself and not to anyone else. The braysoh wants to inform us that there is an additional operative condition of which applies to everyone. On the first day of Yom Tov, no one but the legal owner of a lulav can fulfill the mitzvah because the lulav must be "לכם".

[Indeed, the Shulchan Aruch (cited above) states that although one can fulfill the mitzvah with a stolen *lulav* (as long as one did not steal the *lulav* himself), such a *lulav* is not valid on the first day of Yom Tov, for it is lacking the requirement of ככם 1⁵⁴

דף לא. לא מצא אתרוג לא יביא פריש ולא רימון

The Gemara (beginning of 31b) relates that in places where fresh *lulavim* were unavailable for Succos, the people often used very old,

dried-out *lulavim* bequeathed to them by their grandfathers.

The Ravad⁵⁵ explains that even though these old dried-out *lulavim* were <u>not</u> valid for the mitzvah and the people could not recite a *bracha* over them (על נטילת לולב), nevertheless, in the absence of valid *lulavim* these old *lulavim* were taken [in conjunction with *esrogim*] לזכרון - as a mere remembrance, in order that the mitzvah or concept of *lulav* not be entirely forgotten. ⁵⁶

The Gemara (31b) says that in a year in which there are no *esrogim*, one might have thought that it is worthwhile to substitute a different fruit, such as a pomegranate, in place of the missing *esrog* [to be taken on Succos together with the *lulav*, *haddasim* and *arravos*] "שלא תשכח תורת אתרוג" - so that the concept of *esrog* not be forgotten. The braysoh teaches, however, that one should not use a substitute fruit in place of a missing *esrog* because it might lead to a mistake. In the following years some people might erroneously use a pomegranate in place of a valid *esrog*, thinking a pomegranate is valid for the mitzvah.

The Ravad⁵⁷ explains that the Gemara means to say that in the absence of the *esrog*, the three remaining available species (i.e., the *lulav*, *haddasim* and *arravos*) should be taken alone without the *esrog*. Even though the Gemara says on 34b that די מינים שבלולב מעכבים - the four species (i.e., *lulav*, *esrog*, *haddasim* and *arravos*) are interdependent - and thus a *bracha* may not be recited unless one has all four species, nevertheless, the available species should be taken (without reciting a *bracha*) "לזכרון בעלמא שלא תשכח תורת אתרוג" - as a mere remembrance, so that the concept of *lulav* and *esrog* not be forgotten.

[The Ravad explains that we are not concerned that in future years people might erroneously use only three species and omit the fourth because the Torah specifically lists four species for the mitzvah. Also, we are not concerned that by allowing the use of invalid, dried-out *lulavim* one might use these type of *lulavim* in the future because everyone understands that a fresh *lulav* should be used

when available. The sages were only concerned about mistakenly using a pomegranate or other such fruit instead of an *esrog* because the Torah does not explicitly spell out the name of the fourth specie; it merely describes it as "פרי עץ" - fruit of a beautiful tree - thus leaving room for a mistake.]

The commentators ask why taking three species is not a violation of the issur "בל תגרע" - do not reduce the mitzvos of the Torah (Devarim 4:2 and 13:1). If one of the four species is unavailable, presumably, it would be better not to take any species at all, rather than perform the mitzvah with only three species which is a seeming violation of בל תגרע.

The Turei Even⁵⁸ suggests that the issur of applies only in cases in which one fulfills a mitzvah in a diminished manner. meaning, he performs a portion of a mitzvah and fails to complete the mitzvah. However, failing to fulfill a mitzvah altogether is not a violation of בל תגרע. Since all four species are interdependent and taking only three species is not a fulfillment of a mitzvah at all, it is not a violation of בל תגרע. The Turei Even concedes. however, that this approach seems to be in contradiction with the Sifri (cited by Rashi in Devarim ibid., 4:2) which cites the case of taking three species with the lulav instead of four, as an example of the issur of בל תגרע. Also, the Rashba (Rosh Hashana 16b) seems to indicate that failing to perform a mitzvah altogether is a violation of בל תגרע.

The Bais HaLevi⁵⁹ answers that although one who takes only three species and omits the fourth is in violation of בל תגרע (as the Sifri says), if one does not take any of the species at all he is also in violation of בל תגרע (as the Rashba indicates). Therefore, in a case in which one of the species is unavailable, the violation of בל תגרע is unavoidable, for in either case there will be a situation of בל תגרע (whether one does not take any of the species or he takes three). Therefore, when the fourth specie is unavailable there is no harm in taking the three available species as a mere remembrance. En

From the fact that the Torah refers to an esrog as פרי עץ הדר (lit., fruit of a beautiful tree) the Chachamim derive that certain types of unattractive esrogim, such as those that are dried out or peeled, are disqualified because they lack the standard of הדר - beauty.

R' Yehuda states that an old (dried out) esrog is valid but a green esrog is invalid. The Gemara explains that R' Yehuda validates a dried out esrog because he disputes the Chachamim's requirement of and validates even an ugly esrog. The Gemara explains the reason R' Yehuda invalidates a green esrog is not because it lacks beauty but because it is an unripe fruit (and thus is not classified as an esrog).

Tosfos (ד״ה הירוק) states that an *esrog* that was harvested when it was completely green is valid as long as it eventually turns yellow. The Taz⁶² explains that even if the *esrog* is entirely green throughout the festival, it is still valid, as long as it is sufficiently developed to the point that it will eventually turn yellow.

The Bach disagrees and maintains that an entirely green esrog (which will eventually ripen and become yellow) is valid only according to R' Yehuda who disputes the requirement of הדר. The Bach argues that according to the Chachamim, however, whom the halacha follows, a green esrog is posul because it lacks the requisite of הדר, 63 even if is eventually destined turn vellow. Furthermore, he argues that it is not sufficient if an esrog merely begins vellowing before Succos; rather it must be at least fifty-percent vellow in order for it to be considered הדר.⁶⁴

The Mishna Berurah⁶⁵ rules in accordance with the lenient opinion of the Taz and validates a green *esrog* - as long as it is destined to eventually turn yellow. However, he says that since it is difficult to ascertain whether or not an entirely green *esrog* will eventually ripen, one should not use a green *esrog* before it shows some signs of yellowing.⁶⁶

דף לב. לולב שנחלקה התיומת פסול

1] The Mishna (29b) says that a *lulav* שנקטם - whose tip was severed or whose leaves were torn off from the שדרה (spine) is *posul* because it lacks the condition of (Rashi).

The *halacha* follows R' Yehoshua ben Levi (32a, second version) who adds that נחלקה (a *lulav* whose twin-leaf is split) is also *posul*.

The meaning of נחלקה, however, is subject to dispute:

- (a) The Rif explains that leaves of a *lulav* usually grow as double leaves and נחלקה refers to a *lulav* whose leaves have split open. The Ran explains that according to the Rif such a *lulav* is *posul* only if the majority of all the *lulav* leaves are split (most of the way down). However, if only a few leaves are split open, the *lulav* is valid (even if the middle-leaf is split).
- (b) Rashi explains that the תיומת refers to the center-leaf that protrudes from the שדרה until the top of the *lulav*. He explains that if this leaf is split open all the way down to the שדרה so that part of the שדרה is split, the *lulav* is *posul*. However, if only the top of the center-leaf is split (but not any part of the שדרה), the *lulav* is valid.⁶⁷
- (c) The Ran also says that the תיומת refers to the center-leaf but he has a more stringent opinion than Rashi. He holds that the *lulav* is *posul* even if the שדרה is not split; rather, as long as the greater part of the upper portion of the חיומת (from the שדרה to the top) is split, the *lulav* is *posul*.
- (d) The Ritva cites an opinion that the *lulav* is *posul* even if just a small portion of the centerleaf is split.⁶⁸
- 2] The Shulchan Aruch⁶⁹ rules in accordance with the lenient opinion of the Rif and does not invalidate a *lulav* unless the majority of its leaves are split open. The Ramoh, however, writes that our custom is to follow the more stringent opinion and we do not use a *lulav* whose center-leaf is split down to the אדרה (or

most of the way down). Moreover, he writes that ideally, one should conduct himself in accordance with the Ritva and should attempt to obtain a *lulav* whose center-leaf is entirely intact.

The Taz⁷⁰ maintains that a *lulav* whose center-leaf is split less than a tefach (3-4 inches) is considered entirely intact and is valid even according to the stringent view of the Ritva. The Chayai Odam⁷¹ disagrees and maintains that it is preferable to take a *lulav* that is completely closed.

The Vilna Gaon⁷² explains that the reason the Ritva disallows a *lulav* which is only partially split open is because of a concern that the small split will become bigger when waving the *lulav* throughout the course of the festival.

Accordingly, Horav Yisrael Yaakov Fisher of Yerushalaim⁷³ submits that a *lulav* which was partially split open and was glued shut is valid according to all opinions. Even the Ritva would agree that it is valid since it is no longer destined to open any wider.⁷⁴

דף לג: ערבי נחל הגדילין על הנחל

The Torah says that one must take ערבי נחל (stalks of a brook willow) together with the *lulav*, *esrog* and *haddasim*. The Gemara cites several opinions regarding the requirement of ערבי נחל.

- Braysoh A states that the term נחלערבי denotes willows that grow near water. Alternatively, the braysoh says that the term נחל implies a willow whose leaves are long like a stream, not round.
- Braysoh B states that the plural term נחלערבי includes all types of willows even those growing in a field or mountain (away from water) - as our Mishna states.
- R' Yishmael (34b) derives from the plural term ערבי that one must take [at least] two arravos with his *lulav*. R' Akiva disagrees and says that a single arravah is sufficient.

Tosfos (34a, ד״ה ורבען) assert that R' Yishmael and the Tanna of Braysoh B are mutually exclusive because the plural term ערבי can be used for only one derasha. Since R'

Yishmael uses the term ערבי to teach that two arravos are required, he cannot derive from that term that willows which grow away from water are valid. [Conversely, the Tanna of Braysoh B who says that the term ערבי includes mountain and field willows must agree with R' Akiva who does not require two arravos.] Consequently, says Tosfos, since the halacha follows R' Yishmael who requires two arravos, it follows that only branches of a willow growing near a brook are valid (as the Tanna of Braysoh A says).

Rashi adds that even the Tanna of Braysoh B (who validates field and mountain willows) agrees that לכתחילה - preferably - one should take willow stalks growing near water (since the simple reading of the posuk implies that a brook-willow is required).⁷⁶

The Rosh disagrees with the rulings of Rashi and Tosfos, arguing that he has never witnessed his teachers making a special effort to find brook-side willows; rather they would use willow stalks from any location.

The Rosh, therefore, explains that the term ערבי נחל does not necessarily imply a brook-side willow, but rather is a term that describes the willow specie which generally grows near water. Alternatively, the term לחל describes the willow species whose leaves are long rather than round. Therefore, even though the *halacha* follows R' Yishmael who does not use ערבי to include willows that grow away from water, as long the *arravos* are taken from a tree belonging to the willow species which has round leaves and generally grows near water, the *arravos* are valid. [Note: All agree that the willow species called צפצפה is *posul* since it has round leaves and generally grows in mountainous areas.]⁷⁸

While the Tur⁷⁹ says it is a הידור מצוה (exemplary mitzvah) to use *arravos* from a willow tree growing near a brook, the Shulchan Aruch omits mention of such a preference.⁸⁰

דף לד: ד' מינים שבלולב מעכבין זה את זה

1] The Gemara derives from the term - ולקחתם, meaning that the four species (i.e., lulav, esrog, haddasim and arrayos) are

interdependent. The Rambam⁸¹ explains that the combination of all four species comprise only one mitzvah, not four. Therefore, if one takes only three species he has not fulfilled any mitzvah at all.⁸²

The Gemara in Menachos 27a concludes that although the four species comprise one mitzvah, as long as one has all four species [present], the mitzvah is fulfilled (מעכבין יש לו אין) and the species need not be fastened together. [This is because the halacha follows the opinion that צריך אגדאין לולב - the arravos and haddasim need not be fastened to the lulav. Although it is a הידור מצוה (embellishment of the mitzvah) to fasten the species to the lulav, it is not מעכב - the binding is not critical to the fulfillment of the mitzvah.] The interpretation of this halacha (יש לו אין מעכבין) is subject to dispute among the Rishonim:

- (a) Rabbeinu Tam⁸³ is of the opinion that although <u>binding</u> the species together is not an absolute requirement, it is essential that one hold all of them in his hands simultaneously. If one takes each of the species individually, he does not fulfill the mitzvah.
- (b) The Bahag⁸⁴ (as understood by the Rosh) is of the opinion that one fulfills the mitzvah even if he takes each specie in his hand individually, as long as all four species are in his presence (at the time of the *bracha*).
- (c) The Ramban⁸⁵ is of the opinion that the mitzvah is fulfilled as long as all four species are eventually taken at some point during the day even if they aren't all present when the *bracha* is recited.
- 2] Although the Ramban is of the opinion that one fulfills the mitzvah even if he takes the four species at separate times throughout the day, he says that it is not advisable to recite the *bracha* unless one is certain that he will eventually obtain all the species (e.g., all of them are in his possession). The Ramban is concerned that if all the species are not in one's possession, the individual might fail to eventually obtain the missing species and the mitzvah would remain unfulfilled and the *bracha* in retrospect would turn out to be in vain.⁸⁶

The Ramoh⁸⁷ rules that one may not speak between the taking of one species and the next. He says that if one interrupts between taking the *lulav* and taking the other species, he must recite another *bracha*. ⁸⁸ [Accordingly, even if one is certain that he will eventually obtain all the species later in the day, he should not recite the *bracha* over the *lulav* until he has all four species in his presence so that he should not mistakenly make a propa (interruption) between taking the *lulav* and the other species. ⁸⁹]

The Magen Avraham and Eliyahu Rabba⁹⁰ indicate that if one makes an interruption after taking the *lulav*, he does not recite the usual *bracha* סולב מילת on the other species. Rather, he takes the remaining three species and recites a *bracha* pertaining only to those species, namely, על נטילת הדט וערבה ואתרוג.

The Mishna Berurah, 91 however, questions this ruling. He argues that since the four species are interdependent, perhaps the *lulav* should be taken again (since there was an interruption between the species) and the (standard) *bracha* על נטילת לולב should be recited on all four species. [See below דף לייז where the reason for the standard text of על is explained.]

דף לה. פרי עץ הדר שטעם עצו ופריו שוה

The braysoh explains how we know that the term פרי עץ הדר (lit., the fruit of a beautiful tree, Vayikra 23:40) refers to an *esrog*.

- (a) The first Tanna explains that the extra word yy (tree) implies a tree which tastes the same as its fruit, as is the case with regard to an *esrog*.
- (b) Rebbi explains that the term הדר should be read הדיר which implies a fruit which remains on the tree even after the fruit of the new season has sprouted.
- (c) Similarly, R' Avahu explains that the term is interpreted to mean a species which dwells [on the tree for several seasons]. Thus, it refers to an *esrog* which, unlike other fruit, remains on the tree long after it has ripened.
- (d) Ben Azai explains that הדר is read as אידור, meaning water (in Greek). It refers to an *esrog* which is a fruit that requires many sources of

water, namely, irrigation as well as rainfall.⁹²

The Panim Meiros⁹³ addresses the legitimacy of a מורכב (hybrid *esrog*, e.g., the fruit produced from an *esrog* shoot grafted with a lemon tree). He argues that since a *murkav* (hybrid *esrog*) contains all the properties that identify a פרי עץ הדר, it should be valid for the mitzvah [if no genuine *esrog* is available].⁹⁴

The Ramoh, 95 however, argues that since the sages identify פרי עץ הדר as an esrog, we cannot validate a murkav even if it contains all the characteristics that are derived from the term פרי He argues that if any fruit that possesses the פרי עץ הדר properties is valid, then other citrus fruits, such as an orange and lemon, should also be valid, because they too, contain the aforecited characteristics. 96

The Ritva explains that the purpose of the braysoh is not to prove the identity of פרי עץ. The fact that the fourth specie required by the Torah to be taken with the *lulav* is an *esrog* is known to all by oral tradition from generation to generation from the times of Moshe Rabbeinu (as revealed to him by Hashem at Mount Sinai). Rather, the purpose of the braysoh is merely to expound on the exact interpretation of פרי עץ הדר and to explain how this verse alludes to the *esrog*. [Therefore, the identity of פרי עץ הדר cannot be challenged, even if there are other fruits that meet the conditions mentioned in the braysoh.]⁹⁷

The consensus of most authorities is that a *murkav* is *posul* and therefore care must be taken to obtain a pure-bred *esrog* for the mitzyah.⁹⁸

The Maharam Alshich⁹⁹ suggests that a *murkav* is viewed as half-*esrog* and half-lemon and may not be used because it comes under the p'sul of אתרוג החסר - a deficient *esrog*. 100

Alternatively, the Levush¹⁰¹ invalidates a *murkav* because עבדה בו עבירה - it is the product of a sin (since grafting fruit trees is forbidden under the issur of כלאים), and an item produced through a transgression may not be used for a mitzvah.¹⁰²

דף לו: ר' חנינא מטביל בה ונפיק בה

The Gemara (36b) relates that R' Chaninah

ate a portion of his *esrog* and then used it for the mitzvah. The Gemara finds this difficult in light of the Mishna (34b) which says that an *esrog* which is missing a portion is *posul* as derived from the term ילקחתם which implies that one must take לקיחה תמה (a complete *esrog*, Rashi 36b, דייה ומשניען).

In answer, the Gemara says that the requirement of taking an intact, unbroken *esrog* applies only on the first day of Succos (when the mitzvah of the four species is *min haTorah*). R' Chaninah used the nibbled *esrog* on the other days of Yom Tov when a deficient *esrog* is valid.

The commentators ask several questions regarding this incident involving R' Chaninah.

- (a) The Gemara on 38a indicates that it is forbidden to eat a meal on Succos before performing the mitzvah of *lulav*. Consequently, Tosfos (46b, דייה אתרוג בשביעי) asks how R' Chaninah was permitted to eat a portion of his *esrog* before performing the mitzvah.¹⁰³
- (b) Secondly, asks Tosfos, the Gemara (37b) says that an *esrog* that is חוקצה למצותו designated for the mitzvah may not be eaten. How then, was R' Chaninah permitted to eat a portion of his esrog?¹⁰⁴
- (c) The Aruch Laner asks that even though a deficient *esrog* is valid after the first day, it is certainly preferable to use a complete *esrog* on all seven days of Yom Tov (hiddur mitzvah).

In answer to these three questions, the Aruch Laner suggests that the circumstances were such that R' Chaninah was unable to obtain all four species for the mitzvah; he owned only an esrog and was unable to acquire the other species. As learned above the four species are interdependent and one cannot fulfill a mitzvah with only an esrog. Hence, since R' Chaninah did not anticipate receiving the other species and he did not think he would be able to perform the mitzvah, the esrog was not considered הוקצה - designated for the mitzvah. Furthermore, he was permitted to eat it even though he had not yet performed the mitzvah of lulav because one who does not have the four species (and does not anticipate obtaining them) is not obligated to fast. 105 In the end, after eating part of his *esrog* R' Chaninah unexpectedly managed to obtain the other three species and he had no choice but to use the nibbled *esrog* for the mitzvah. ¹⁰⁶

דף לז: מברכינן על נטילת לולב הואיל וגבוה מכולם

As mentioned on אדף לייד, it is a mitzvah to bind the *haddasim* and *arravos* to the *lulav* (although it is not מעכב). The Gemara on 34b derives from a posuk (בפת) that the *esrog* is not bound together with the other species, but is held separately. [The Beis Yosef, 107 citing the Yerushalmi, states that if one holds the *esrog* together with the other three species in one hand, he has <u>not</u> fulfilled the mitzvah. 108]

Rava (37b) says the *lulav* should be held in the right hand (which is the more significant hand) and the *esrog* in the left hand, because the *lulav* (which is bound with the *haddasim* and *arravos*) is comprised of three species and is therefore more significant than the *esrog* which is held alone.

R' Yirmiyah questioned R' Zerikah as to why the *bracha* is recited specifically on the *lulav* (לולבעל נטילת) rather than the other species.

R' Zerikah explained that the *lulav* is more significant (even than the *esrog* which is mentioned first in the posuk¹⁰⁹) because the *lulav* tree (i.e., palm tree) is taller than the other trees.¹¹⁰

The Gemara in Berachos 43b indicates that when reciting a *bracha* over something, one should hold the item in his right hand. Hence, the Magen Avraham¹¹¹ asks that it should have been obvious to Rava that the *lulav* must be held in the right hand since the *bracha* is recited on the *lulav* (as explained by R' Zerikah). Why was it necessary for Rava to state an additional reason as to why the *lulav* is held in the right hand.

In answer to this question, the Zera Emes¹¹² explains that the *bracha* is not a *bracha* that pertains specifically to the *lulav*, but rather the term *lulav* refers to the entire group of four species. He explains that (with regard to the *bracha*) the entire group is labeled "*lulav*"

(due to the special significance of the *lulav*) and thus the *bracha* is actually being recited over <u>all four species</u>. Consequently, if indeed the *esrog* is considered more significant than the *lulav* (and the other two species) we would hold the *esrog* in the right hand during the *bracha* despite the fact that the text of the *bracha* is v0 - since the *bracha* is actually recited over all four species. [Therefore, it was necessary for Rava to explain that *lulav* must be held in the right hand because it consists of three species and is more significant than the *esrog* which is held alone.]

דף לח: מכאן לשומע כעונה

The Gemara says that one who is obligated to recite a *bracha* or a prayer discharges his obligation merely by <u>listening</u> to his friend recite it based on the principle to his friend listening is tantamount to reciting. [Note: In order for this principle of שומע כעונה - subject to the same obligation as the listener, and he must have כוונה - intent - to read it on behalf of the listener. Also, the listener must have יוצא - to discharge his obligation - by listening.]

Rashi explains that an unlearned person can discharge his obligation to pray by listening to his friend recite the prayers. Also, one who is in the middle of sh'moneh esray and cannot respond to kaddish or kedusha should pause and listen to the recitation of the shaliach tzibur and it is considered as though he has responded to kaddish and kedusha himself.

HoRav Betzalel HaKohen of Vilna relates (in his sefer Reishis Bikurim) that when visiting the sefardic community in Trieste, Italy, he was given the honor of reciting Birchas Kohanim on behalf of all the other Kohanim present. The prevalent custom in that city was for one Kohen to recite Birchas Kohanim on behalf of the others based on the principle of שומע כעונה.

The Bais Halevi¹¹⁵ disputes this custom asserting that the concept of שומע כעונה does not apply to Birchas Kohanim. The Gemara in Sotah 38a derives from a posuk that the Kohanim are obligated to recite Birchas

Kohanim בקול רם - in a loud voice. The Bais Halevi argues that even though listening to a friend's recitation of Birchas Kohanim is as good as reciting it, the condition of קול רם is lacking because the act of listening is not better than the act of reciting Birchas Kohanim in a low voice. 116

The Chazon Ish, 117 however, suggests that the principle of שומע כעונה teaches that the recitation of the reader is attributed to the listener since it was recited on his behalf. Thus, if a Kohen listens to his fellow Kohen recite Birchas Kohanim loudly on his behalf, it is considered as though he recited it בקול רם himself and he discharges his obligation. 118

דף לט. כל המצות כולן מברך עליהם עובר לעשייתן

Rav Yehuda said in the name of Shmuel that a *bracha* on a mitzvah must be recited עובר - <u>prior</u> to the performance of the mitzvah - not after the mitzvah. The Rishonim¹¹⁹ add that the proper time to recite the *bracha* on a mitzvah is when one is ready to immediately perform the mitzvah, not a long time before the mitzvah.

Tosfos questions as to the proper time to recite the *bracha* on the *lulav*. On the one hand, one cannot recite the *bracha* before removing the four species from their containers because that is too early. On the other hand, if one waits until after he takes the four species in his hand it would be too late for the *bracha*, because as soon as one takes the four species in his hand he has already fulfilled the mitzvah.¹²⁰

Tosfos offers four suggestions:

- (a) One should recite the *bracha* while holding only the *lulay* (without the *esrog*).
- (b) One picks up the *esrog* and the *lulav* but holds the *esrog* in an invalid position (i.e., upside down), and turns it over immediately after the *bracha*. [In these two cases the *bracha* is considered עובר לעשייתן since, as learned above, all four species are interdependent, and prior to holding the *esrog* one has not yet fulfilled any mitzvah.¹²¹
- (c) One picks up all four species (and holds

(waving), the Chayai Odam¹²³ says that he can still recite the *bracha* as long as he has not recited *hallel*.¹²⁴ He explains that waving the *lulav* during *hallel* is also considered part of the mitzvah and until one completes that portion of the mitzvah it is still considered עובר לעשייתן and the *bracha* may be recited.

The Bikurei Yaakov¹²⁵ adds that the mitzvah of *lulav* is not considered completely finished until after the הושענות ritual (when the *bimah* is circled while holding the *lulav*). He asserts that one who forgot to recite the *bracha* may do so even after *hallel*, as long as he has not recited even though הושענות is only a minhag and is not an integral part of the mitzvah). ¹²⁶ ■

<u>דף כא</u>

 הבייי כתב בסוף סימן תר״ל שכן דעת רוב ראשונים לפסוק כחכמים דמתניי דחולק על רי יהודה וס״ל דמותר להעמיד סכך על דבר המק״ט וסתם כן בשו״ע סימן תר״ל סעיף י״ג, וכן דעת הרמב״ם בפיי המשני כאן, ובעל המאור כאן וכ״כ הט״ז בסימן תרכ״ט סק״י ומג״א שם בשם הלבוש (וע״ע בתוסי בשם ירושלמי הבנה אחרת בדעת ר״י).

2) בסימן תרכייט סקייט (מובא במשנייב בסוף סימן תרייל), וכן הבין שכנהייג בדעת השויע שם, וכן דעת המאירי כאן (ועי בראייש כאן דמסיק דלא בא רייי אלא לפרש דברי תייק ולא פליגי).

. מימן תרכייט סייז, עייש במשנייב סייק כייד בשם ביאר הגרייא.

 ועי מג"יא שם בסימן תרכ"ט שכי דמעמיד דמעמיד אין קפידא (מובא במשנ"ב שם ס"ק כ"ו), ועי מש"כ החזו"א סימן קמ"ב סק"ב בענין מעמיד דמעמיד וע"ע פרמ"ג ס"י תרמ"ג מ"ז סק"ג.

בס קר

5) עייפ רשייי שמפרש כוכבי חמה ייזהרורי חמה", אולם עי ברמב"ם פ"ה מהלי סוכה שמפרש כוכבי חמה היינו כוכבים הגדולים הנראים ביום (וכן משמע בשו"ע סימן תרל"א ס"ב).

6) סימן תרלייא (עייש בבית יוסף).

 לויים הדרכי משה בשם המהרי"ל דס"ל דמותר לסכך בסכך עבה שאין נראים בתוכה אלא זהורי חמה ביום.

8) שם באייא סקייב וזייל - שיזכור מי ברא את אלה ולהיות גר בארץ כמייש ירח וכוכבים אשר כוננת, עכייל.

9) שם סקייה, וכי שם דטעם פרמייג אינו עיקר והביא בשם הלבוש דהטעם משום גזירת בית (כמשייכ המאירי) וממילא חולק על הפרמייג וסייל דגם לענין כוכבים יש לדקדק שלא יהא די טפחים על פני משך כל הסוכה, והמשנייב שם סוף סקייה לא הביא בענין זה אלא דעת הפרמייג להקל ולא הביא דעת הבכורי יעקב.

דף כג

____ 10) סימן תרכייח סקייד.

> . 11) שם באייא סקייד.

12) עייפ תוסי לעיל דף כא: דייה שאין שכי דסוכה בראש הספינה יותר אורחיה מבראש העגלה.

.וים סקייג, וכתב השער הציון שם סייק יייא דנכון דבריו.

14) (להרי זאב בראווער מקרית יואל) סימן כייד סוף סקייד (וזייל - ייאפשריי דגם האייא יודה דהא אורחיה בכך).

<u>דף כד</u> 15. כך הביא האוצר מפהיית (עמוד תתיא-יב) בשם הקהלת יעקב ושריית משכנות יעקב אויח סימן קכייג.

16) סימן תרייל סייק טייז (מובא במשנייב שם סייק מייח) ובסימן שטייו סקייג בשם שויית הרשבייא חייג סימן שי.

17) עי בבאר היטב שם בשם הלקייט שחולק על המגייא ומכשיר בכהייג וכן נוטה דעת החזוייא בסימן נייב סייק יייד להכשיר - דמה לי קושר המחיצה ומייל מעמיד כותל כנגדה להגינה מהרוח, עייש, ועייע במקראי קודש סוכות חייא סימו בי.

18) ועי בספר ייעמק סוכותיי דף כייד שחקר באופן הפוך - האם מחיצה שיכולה לעמוד ברוח מצויה כשרה אף בעת שהיא מתנדדת ברוח שאינה מצויה.

.וייח סימן עייז [עירובין סיייג] סקייו

20) וכעין זה משמע גם בקרית ספר פייד מהלי סוכה הייה, דאיירי רב אחא באופן שרוח ינוד המחיצות עד שלא יהיו תוך גי לארץ או עד שלא יהא מכוונות לסכד.

21) כך משמעות סתימת לשון השויע והפוסקים כאן (ובסימן שמייב סייא, והמגייא בסיי שסייג סקייד) שלא כתבו שיעור על כמה צריך שיתנדנד ברוח, וכי המועדים וזמנים חייא סימן פייד דכן משמעות סתימת לשון הריטבייא והמאירי כאן דמחיצה שנעה קצת ברוח מצויה אינה מחיצה.

them in their proper position) with the expressed intent that he does not want to be יוצא - fulfill the mitzyah - until after the *bracha*.

(d) One picks up all four species (with the intent to be יוצא) and recites the *bracha* prior to the - ענועים - waving. Even though waving the *lulav* is not essential to the fulfillment of the mitzvah, Tosfos postulates that the condition of reciting a *bracha* עובר לעשייתן is satisfied as long as one recites the *bracha* prior to the completion of the entire mitzvah (including the added portion of the mitzvah which is performed for hiddur mitzvah). 122

If one forgot to recite the *bracha* on his *lulav* until after he performed the נענועים

- 22) סימן תרייל סוף סעייי (וזייל <u>אין נכון</u> לעשות כל המחיצות מיריעות בלא קנים אעייפ שקושרן וכוי.
- 23) ועי שויית שלמת חיים (להגר״ח זוננפלד זצ״ל) סימן רנ״ג ובשו״ת קנין תורה ח״ד ס״ע ובשו״ת משנה הלכות ח״ה סימן ע״ז שמלמדין זכות על אותן שעושין דפנות סוכותיהן מסדינין של ״קאנבאס״ וכודמה כיון שמחברין אותן היטב מכל די צדדים ליתידות, וע״ע במועדים וזמנים ח״א סימן פ״ד.

דף כה

.(עי הגי אשרי כאן). הלכות סוכה סימן קצייט,

- 25) (והר"ן הוסיף דאם יכול לעשות שתיהם בלא טורח אז יראה לעשות שתיהם דמהיות טוב אל יקרא רע) וקיי"ל כהאו"ז והר"ן ברמ"א או"ח סימן ל"ח סוף ס"ח, ע"ש בביה"ל ד"ה אם צריך.
- 26) דף ייח, מובא בספר סוכת שלם סימן כייח סייק לייא (וכן מצדד בספר משנת הלוי כאן סקייל דייה ומה שהקשו).
 - .27) מובא שם
 - .28 שם
- 29) [ועי פלוגתת טורי אבן ובית יצחק שהבאנו בייעל הדףיי ליומא דף נייט בענין אין מעבירין על המצות אם צריך לחזור למצוה ראשונה אחר שכבר עבר עבר עליו] ועיע בספר סוכת שלם הנייל בשם פתחא זוטא שחקר אם נחשבת מצוה שני כמצוה הבאה בעבירה, וכבר דן בזה בשדי חמד כללים מערכת מי כלל עייז אות כייה, ועייע בקול סופר על משני ובמראה מקומות שמציון באוצר מפהיית עמוד תתייכ

אף כנ

- 31) ועי מרומי שדה כאן שחולק על המגייא והקי דאייכ גם כותבי תפילין לא הוי עוסק במצוה כיון שכותבין להשתכר (אולם לפי הביהייל מיושב).
 - .32 שם דייה הם ותגריהם.
- 33) וכעין זה כתב גם החתן סופר שער הטוטפת סימן טייו, עייע בקובץ הערות סימן מייח סייק ייא.
 - .34 מובא שם במשנייב סייק כייו, ועייש בביהייל.

75 9T

- 35) פייו מהלי סוכה הייו, וכן קייייל בשוייע סיי תרלייט סייב.
- 36) זייל הריץ (והריטב"א) י"א דלגמרי גמרינן מחג המצות מה התם בכזית אף הכא בכזית, ואע"ג דבשאר ימות החג כזית עראי הוא ורשאי לאכלו חוץ לסוכה אפ"ה בלילה הראשונה כיון שהכתוב קבעו חובה לאכלו בסוכה עשאו אכילת קבע עכ"ל (וצע"ק למה צריך להוסיף שהכתוב לאכלו בסוכה עשאו אכילת קבע עכ"ל (וצע"ק מחג המצות דצריך לאכול <u>כזית בסוכה</u> בליל ראשונה תו מה איכפת לן אי מיקרי קבע, ואולי י"ל דבא להוסיף בזה שיש <u>איסור</u> (עשה) בליל ראשונה לאכול חוץ לסוכה אפיי רק כזית פת משום דהתורה עשאו קבע, וצריד לעיין בזה).

דף כח

. אוייח סימן תרלייט סוייס בי.

- .38) שם סקייח
- .39 שם סקייט
- 40) וכתב שם דמצוה זו שייך אפיי כשאשתו איננה טהורה, ועייש במגייא שכתב לימוד זכות באופן אחר קצת דכשאין יכול לישון בסוכה עם אשתו פטור משום מצטער, וכתב המשנייב בסייק יייח דטעם המגייא לא שייך אלא כשאשתו טהורה והוי אצלו זמן עונה.

דף כט

- 41) עי בפירוש המשני להרמביים כאן דמשמע דירידת גשמים בחג לא , עי <u>בשעת כניסת החג</u>חשיב סימן רע אלא כשיורד גשם בליל ראשון בשיתי יישמת חייםיי סימן סייט (להג׳ ר׳ חיים ברלין זצייל, מובא בספר יידף על הדף יי כאו).
- 42) מובא בטור סימן תרלייט (וטור חולק עליו), וקיייל כהסמייג ברמייא סימן תרלייט סייה.
- 43) שם סעיף זי (בשם הגי מיימני בשם ירושלמי), ועי מגייא סימן לייב סקייח דצריך להתיישב בכלל זה (ייכל הפטור מן הדבר ועושהו מיקרי הדיוטיי) דמצינו הרבה חומרות שמחמירין על עצמינו ולא אמרינן דנקרא הדיוטיי) דמצינו הרבה חומרות שמחמירין על עצמינו ולא אמרינן דנקרא הדיוט, וכן עי בשויית אבן שתיה אוייח סימן כייב משייכ הגרייא בזה בשנות אליהו בפייק דברכות ועייע בפרמייג אייא סימן תעייב סקייו, ועי לקמן שהבאנו מכמה אחרונים שיש סברא מיוחדת לענין פטור גשמים בסוכה. 44) מובא בביאור הלכה שם סוייס תרלייט.
- 45) (על דינים שונים) שער נייב, וכייכ בפתחא זוטא בסימן תרלייט סקייה בשם שויית כתייס, וכן בביכורי יעקב הנייל משמע שמצדד דמיקרי הדיוט משום דהוי כרב ששפך קיתון על עבדו (וכן מבואר בשעיית מובא לקמן), משום דהוי כרב ששפך קיתון על עבדו (וכן מבואר בשעיית מובא לקמן), בול עי בקרבן נתנאל כאן סוף פייב אות ה' (ועי בריש הדף שהבאנו בשם פיי המשני להרמביים דלא מיקרי סימן רע אלא כשיורד גשמים בכניסת החג ולפיייז ליכא טעם למיקריהו הדיוט באמצע החג, ואילו בכניסת החג צריכין לישב בסוכה אפיי בשעת הגשם.).
 - .(וחייא סימן לייה) שויית מהרשייג חייב סימן לייט
- 47) וכייכ השערי תשובה בסימן תרלייט סקייז שכי בשם אחרונים דהטעם דאין לאכול בסוכה בשעת ירידת גשמים דאיכא בזה ביטול שמחת יוייט דאין לאכול בסוכה בשעת ירידת גשמים דאיכא בזה ביטול שמחת יוייט (ועוד כי שם דמיקרי חסיד שוטה משום דשייס מדמה זו לעבד ששפך רבו כוס על פניו ואם יחזור למזוג בעייכ יכעוס עליו יותר), וכן כי החק יעקב סימן תעייב סקייי דהטעם דאין להחמיר לאכול בסוכה בירידת גשמים משום דאין לצער גופו.
- 48) עי שויית מנחת אלעזר חייד סימן לייא שכי מנהג מאבותינו ורבותינו דור אחר דור לישב בסוכה גם אם גשמים יורדים, וכייכ במשמרת שלום (קודינוב) סימן מייג סקייא שכן היה מנהג אבותיו ורבותיו, וכייכ באוצר חיים מנהגי צאנז שכי נהג בעל הדברי חיים.
- (49) (כלומר, לגבייהו לא הוי מעשה הדיוט כיון דלא דמצטער אינו פטור מן הסוכה אא״כ ינצל מן הצער ע״י כניסתו לבית כדמשמע ברמ״א שם <u>שהסוכה</u> סעיף ה׳ וכדמשמע ברש״י דף כה׳ ד״ה צערא דממילא מצערתו, וכ׳ עפ״ז דיש מקום אפי לברך לישב בסוכה אם כלפי שמיא גליא שבאמת אינן מצטערין), ועוד הרבה אחרונים כתבו על דרך זה ללמד זכות על אותן צדיקים שמפורסם בשמם שישבו בסוכה בעת ירידת גשמים, עי שו״ת בנין שלמה סימן מ״ז וע׳ משניות ״עצ׳ עדן״ להרה״ק

מקאמרנא עמייס סוכה פייב, ועייע שויית מנחת אלעזר חייד סוייס לייא.

<u>דף ל</u>

- .סימן תרמייט סייא (50
- (51) דכן מבואר ברשייי דלגבי אחרים ליכא חסרון דמצוה הבאה בעבירה, ועי מגייא שם סק״א שמבאר בדעת האורחות חיים דמיירי לפני יאוש ואפ״ה לגבי אחר לית ביה משום מצוה הבאה בעבירה, וכתב שם בשם המלחמת דחולק ע״ז, ודעתו להחמיר כהמלחמת לפני יאוש ושינוי רשות וכתב שכן משמע בגמ׳ וע׳ בלבושי שרד ופרמ״ג שם, וע״ע בשער המלך פ״ח מהלי לולר
- 52) וכעין זה הקשה תוסי לעיל בדף ט. בדייה ההוא, למה לן קרא למעוטי סוכה גזולה תייל משום מצוה הבאה בעבירה (ועייש בתוסי דמצדד דפסול מצוה הבאה בעבירה אינו אלא פסול מדרבנן), ועי מנחייח מצוה שכייה שכתב עייז תירוץ מפורסם.
 - .53) ביאור הגרייא שם דייה ויש, עייש.
- 54) ואחר יאוש ושינוי רשות יוצא בה (אחר שלא גזלו) אפי׳ ביום ראשון, כך משמעות הסוגיא וכן מבואר במג״א וביאור הגר״א שם.

<u>דף לא</u>

- .55) מובא בראייש כאן סימן יייד.
- 56) עייש בראייש שמפרש הגמי בעייא וסייל דהא דנטלו ללובין יבשין משום דיוצאין בהם ידי חובת לולב וכן עי ברמביים בפייח מהלי לולב, ועי שוייע אוייח סימן סימן תרמייט סייו ובמשנייב שם שהביא הדעות בזה, ועי מילתא חדתא בתוסי סוף דף לא. דף לא מצא דמצדד דיכול לברך על אתרוג פסול במקום דלא מצא כשר, ולא קיייל כן (כדמבואר שם בסימן תרמייט).
 - . מובא בראייש סימן יייד.
 - .(באבני מילואים שם). עמייס ראש השנה דף כח:
 - 59) שויית בית הלוי חייא סימן מייב.
 - עי קהלות יעקב עמייס ראש השנה סימן טייז דמצדד לומר דהעובר (60

- באונס על איסור ״בל תגרע״ בשב ואל תעשה כגון מי שאין בידו לעשות המצוה, לא מיקרי מעשה עבירה כלל.
- 61) עייע בשפת אמת כאן וברייה שם שתירץ באופן אחר קצת, דלא שייך בל תגרע בג' מינים אלא כששייך לו לגמור הלקיחה (כגון שיש לו המין די לפגיו) דאז נחשב הג' מינים כחלק מן המצוה, עייש, ועייע בהג' מצפה איתן כאו.
- 62) סימן תרמייח סייק יייח, וכן סייל למגייא שם סייק כייג אלא דהביא ממהרייל דאין סומכין על זה שעתיד להתלבן אאייכ כבר התחיל להתלבן קצת קודם החג.
 - 63) כייכ הקרית ספר בפייח מהלי לולב וכן משמע במאירי בדף לד: שכי דירוק ככרתי פסול משום דאין זה הדר.
- 64) סייל דבכה"ג דינו כחזזית ליפסל ברובו במקום אחד, ועי חיי ר' מאיר שמחה על מסי סוכה (נדפס בסוף הספר בהשמטות) אות י"א שהביא שכן חקר הירושלמי בפירקין ה"ו אם פסול כשעדיין רובו ירוק ומסיק חקר הירושלמי דסגי בזה שהתחיל להתלבן דחזינן דנגמר הפרי, והנה החולקין על הב"ח ס"ל דלמסקנת הסוגיא כו"ע מודו דאתרוג ירוק פסול משום דלא נגמר פרי דלמסקנא גם אתרוג ירוק שפיר הוי הדר, ודע דגם לענין אתרוג הפחותה משיעור כביצה יש לחקור אם למסקנא אינו פסול אלא משום דלא גמר פרי וממילא אם נצטמק או נחסר אחר שנתגדל כשיעור משום דלא א מפייל, או דילמא יש בו משום חסרון הדר, ע' טור סימן תרמ"ט וער ביילו שנצטמק או משום דאינו הדר (וכ"כ התה"ד סימן נ"ב), וע' חזו"א סימן קמ"ח סק"ב משום דאינו הדר (וכ"כ התה"ד סימן נ"ב), וע' חזו"א סימן קמ"ח סק"ב שתמה על הביה"ל, וע' אבנ"ז או"ח ח"ב סימן תפ"ב סק"ה-ז, וע' בכורי יעקב סימן תרמ"ח ס"ק נ"א ובתוספות ביכורים שם.
 - 65) סימן תרמייח סייק סייה, ועי חזוייא סימן קמייח אות גי.
- 66) ועי במשנייב בסייק נייה שכי דאתרוג המנומר עייי ירוק פסול (ומשמע משום דירוק מראה פסול, וצעייק), ועי חייא כלל קנייא סעיף יייא שמכשיר מנומר עייי ירוק משום דירוק אינו מראה פסול.

דף לב

- 67) כך משמע ברשייי ותוסי כאן, אולם עי רשבייא בשטה מקובצת בבייק דף צו. שמפרש רשייי כשיטת הריטבייא והריין המובא לקמן (עי כפות תמרים).
- 68) וגם הר"ן הביא דעה זו ומסיים ואין זו במשמע אלא שראוי לחוש ולהחמיר.
 - .69) סימן תרמייה סייג
 - .00) שם סקייד, עייש
- 71) כלל קמייט סעייי (ובנשמייא שם אות בי), מובא במשנייב שם סייק יייט (וכי בשם הגרייא אין להחמיר אלא בנחלק רובו אבל על מקצתו אין להחמיר כלל וכתב המשנייב שאם יש לו לולב שלא נחלק יותר טוב לברך עליו אבל מדינא אין לחוש וגם אייצ לברך על לולב חבירו משום זה, ועי משייכ הגרעייא במכתב בסוף דוייח לרעייא.
 - .72) בביאור הגרייא שם.
- 73) בהסכמתו לספר ארבעת המינים עמוד יייב, וכייכ בספר חיים וברכה אות קייצ.
- 74) עי בספר די מינים עמוד שכייד בשם כמה גדולי הוראה שאם היה חלוקה ברובו אין להכשירו עייי דבק הואיל שכבר נפסל (ע"פ מה שפסק הרמיא סימן תרמייט סייה, אולם עי בדעת תורה למהרשיים סימן תרמייה הרמייא סימן תרמייט סייה, אולם עי בדעת תורה למהרשיים סימן תרמייה סייז שמכשיר לולב לולב שנסדק והיה נראה כהימנק ונסתם עייי דבק, ועי בריש ספר די מינים עמוד 21 משייכ רשייז אויערבאך בזה) והנה עי חייייא כלל קמייט סייי שכי טעם הריטבייא משום ייכל העומד להסדק כסדק דמייי ולפייז יש לחקור אי יועיל לסותמו עיי דבק שהרי כבר נפסל מטעם כל העומד וכוי (ועי מועדים וזמנים חייו סימן כייב שחוכך להחמיר שלא להדביק שום לולב בדבק), והנה העיר המשנייב דלולב שנחלק קצתו כשר דוקא אם לא נראה כהימנק, אבל אם נחלק באופן שנתרחקו ראשו העלין זה מזה ונראה כשנים פסול משום הימנק.

דף לג

- 75) תוסי הוכיח כן מגמי ריש דף לד. ייאבא שאול אומר אי ללולב ואי למקדש ורבנן למקדש מנא להו וכוייי.
- 76) עי קרבן נתנאל אות צי ועי כפות תמרים דלפי הדבר אחר (בברייתא ראשונה) שדרשינן ערבה שעלה שלה משוך כנחל ליכא שום לכתחילה ליקח ערבות הגדילים על הנחל.
- 77) [לא כתב הרא"ש כן לכו"ע שהרי לתנא קמא דאבא שאול משמע דלא ידעינן של בעל ושל הרים אלא מילפותא דערבי נחל (ולכך הק' המג' מנא להו לרבות גם ערבה של מקדש).]
- 78) ובאופן אחר כי הריין סודייה קנה דאין לחוש הרבה לדעת תוסי -משום דאפשר למילף מרבויי דערבי תרתי, שצריך בי ערבות וגם שמינים אחרים כשרים.
 - .79) סימן תרמייז
- 80) וכן דעת הטייז דאייצ לדקדק עייז (מובא במשנייב שם סקייג), אכן הבכורייי שם סקייב נקט כהטור שיש הידור ליקח ערבות הגדלים על הנחל.

דף לד

81) פייז הלכות לולב הייה.

82) לכאוי אפיי לאלו דסייל שיש ענין חצי שיעור לגבי קיום מצות (עי ייעל הדףיי למסי יומא דף לייט) יייל דהכא שאני שילפינן מיילקחתםיי שבלי לקיחה תמה אין כאן מצוה כלל (עי חקרי לב אוייח סיי צי דייה אך את קייל לכל), והנה יש מקום לחקור אם עובר באיסור ייבל תגרעיי היכי דנטל גי מינים, ועיבראייש בסימון ייד כתב בשם הראבייד דבכהייג יטול המינים שיש לו (בלי ברכה) משום זכרון בעלמא וכן קייייל בשויע סימן תרניא סעף ייב, מבואר דלא חיישינן לבל תגרע בכהייג, ועי משייכ לעיל בדף לייא עויי בכלי חמדה עהיית פרי ואתחנן אות זי (עמוד כב:) שמעורר האיך [ועי בכלי חמדה עהיית פרי ואתחנן אות זי (עמוד כב:) שמעורר האיך מתירין לאדם לאכול חצי כזית מצה במקום שאין לו כזית שלם, למה אין

. אי תוסי כאן דייה שתהא ובראייש סימן יייד.

בזה משום איסור בל תגרע, עייש].

- 84) מובא בתוסי, ועי ראייש סוף סימן יייד שפסק כהבהייג ומדויק שם שבעינן יימונחים לפניויי וכייכ הרמייא שם בסימן תרנייא סעיף יייב, ועי בביאור הגרייא שפי הרמייא עייפ הראייש (ולכאוי לפי הגרייא מה שמצויין בביאור הגרייא שפי הרמייא עייפ הראייש (ולכאוי לפי הגרייא מה שמצויין בשויע עייז יירמביים פרק וייי הוא טייס ושייך לעיל על דברי המחבר) אמנם עי במגייא שהבין כוונת הרמייא דבעינן מונחים לפניו הוא רק משום שלא יהא הפסק בהברכה ועי שעהייצ שם סייק סייז (ועי שפייא במנחות שם שגייכ הבין כהמגייא).
- 85) מובא בריין וריטבייא כאן וכן מדייק הגרייא בדברי הרמביים (והמחבר) שכי שבעינן מצויים אצלו ולא כתב יימצויים לפניויי כמשייכ הרמייא (ועי הגהה הנייל).
- 86) משמע מהרמב"ן דס"ל שמותר להפסיק בין המינים, ודו"ק, ועי בריטב"א שם בסוכה שכי להדיא (בשם רבותיו) דא"צ ברכה אחרת אפיי הפסיק בינתיים.
 - 87) שם בשם הגהות מיימוני.
- 88) עי מגייא סייק כייה שהקי למה שאני משופר דקיייל דאפיי אם הפסיק בין התקיעות אייצ לברך (וכן באמת דעת הריטבייא כאן דאייצ לברך אפיי אם שח כמו שמצינו בשופר), ועי בביהייל דייה אם שח.
- 89) כך הבין המג"א (ס"ק כ"ד) דברי הרמ"א דבאמת לא ס"ל כהרא"ש ובדיעבד לא מעכב כשאינם מונחים לפניו, והא דבעינן לכתחילה שיהא מונחים לפניו אינו אלא משום גזירה שלא יפסיק ביניהם בדיבור, אולם עי בביאור הגר"א שם וביה"ל הנ"ל ד"ה ואם שח.
- 90) כך משמעות לשון הרמ״א וכך מדויק מהא דהביא המג״א דעת הראב״ד דס״ל דמברך על כל מין בפנ״ע (ועי בביאור הגר״א שם על סעיף הי שמשמע מתוך דבריו דכשהד׳ מינין מצויין לפניו אז הד׳ מינין אין מעכבין זא״ז, ולפי״ז מובן דין זה דאם שח ביניהם מברך על כל מין בפנ״ע).
- 91) כך נוטה דעתו בשער הציון סייק עייא (עייפ משייכ בביהייל הנייל דייה אם שח) ומסיים ייוצייע למעשהיי עכייל, ועייע משייכ המגייא ומשנייב שם בענין מי שרואה אחר הברכה שהדסים שלו פסולים אם צריך לברך ברכה מיוחד על הדסים כשיקח חדשים.

<u>דף לה</u>

- 92) זייל רבינו בחיי ויקרא כייג ריש פסוק מי די מינים אלו גדלים על המים וצריכים להשקאת מים יותר משאר פירות, ולכך נצטוינו בחג הסוכות שהוא זמן ניסוך המים והוא יום הדין על גשמים השנה שנרצה להקבייה על מים עם די מינין אלו המורים על המים עכייל.
 - . עייפ שויית פנים מאירות חייב סימן קעייג
 - .94) ועי משייכ בזה הכפות תמרים כאן.
 - .95) שויית הרמייא סימן קיייז
- 96) (מיימ מסיק שם הרמייא דמיימ לא אוציא לעז על הראשונים שהיו מברכים על מורכב אבל אין לברך עליו כי אם בדוחק גדול כשלא נמצא אחר).
- 97) וכן עי רמביים הלי לולב פייז הייד שכי דכל אלו הדברים (הדי מינים) מפי השמועה ממשה רבינו למדנו וכייכ הרמביים בהקדמתו לפיי המשני, וכן עי ברמביין עהיית ויקרא כג-מ דאלו דרשות הן אסמכתות לקבלת חזייל (ומבאר עוד דהאילן הנקרא אתרוג בלשון ארמית שמו הדר בלשון הקודש).
- 98) מגייא בסימן תרמייח סייק כייג, וטייז בסימן תרמייט סקייג ומשנייב בסימן תרמייח סייק סייה.
 - .99) סימן קייי
- 100) אולם לפי טעם זה יתכשר מורכב ביו"ט שני דאתרוג חסר אינו פסול אלא ביו"ט ראשון, וכתב המהר"ם אלשיך דלא מכשרינן אתרוג החסר אאי"כ עדיין נשאר רובו, ובמרוכב חיישינן דאולי אית ביה רובו משאר מינים, וע"ש עוד טעמים ליפסול מורכב.
 - .101) סימן תרמייט סייד
- 102) ועי בטייז ומגייא הנייל מה שהקי על הלבוש, ועי ביהייל בסימן תרמייח בענין ספק מורכב.

<u>דף לו</u>

- 103) (וצעייק שהרי טעימה בעלמא לכאוי שרי, ועי משנייב סימן תרנייב סקייז שכי דאין להקל בטעימה בעלמא כי אם לצורך גדול).
 - 104) וכן הקשה הריין וריטבייא כאן, ועי מה שתירצו.
- 105) עי משנייב הנייל בשם הבכורי יעקב דאין חייב להמתין אלא עד חצות

- ומצדד עוד דאולי אייצ להמתין כלל אפיי אם מצפה שיביאו לו הלולב קודם חצות, עייש הטעם.
- 106) (אולם לשון הגמי יירי חנינא מטביל בה ונפיקיי משמע קצת שהיה רגיל לעשות כן).

דף לז

- 107) סימן תרנייא סוף דייה ואלו הדי מינים (ובטייז הביאו בשם הרייר שלמיי וכן הוא באורחות חיים הלי לולב סיייט.
- 108) מובא במשנייב שם סייק טייו ועייש בשם הטייז שם סייק יייד דחולק עליו וסייל דיצא אפיי אם נוטלן בידו אחת, ודוקא אם אגדן ביחד לא יצא, ועייע בשערי תשובה שם סייק יייז שהביא פלוגתא בענין מי שאין לו אלא ועייע בשערי תשובה שם סייק ייז שהביא פלוגתא בענין מי שאין לו אלא פסק שיטלן בזאייז (ועי חזוייא אוייח סימן קמייט, ואבניז סימן תצייב סקיח, ועי רי חננאל דף מב. שכי דהנוטל לולב בשמאל ואתרוג בימין לא יצא) ועי בשמייב כאן שמצדיק מנהג קצת רבותינו שבשעת אמירת הלל והשענות אוחזין הלולב והאתרוג ביד אחת.
- 109) כן משמע במהרייל בהלי לולב דהקושיא היה רק על הא דלא מברכינן על אתרוג דמוקדם בקרא (ע' חכמת שלמה בסימן תרנייא סייא שהאריד בזה).
- מה עי ריטבייא משייכ בזה בדרך סוד, ועי ברי בחיי ויקרא כג-מ מה (110 עי ריטבייא משייכ בזה בדרך מצות די מינים. שמבאר באריכות בזה ובסוד מצות די מינים.
 - .וייא סקייו עי מגייא סימן תרנייא סקייו
 - .112 שויית זרע אמת אוייח סימן צייה
- 113) כלוי דלא תימא דמברכינן על הלולב משום דהג' מינים טפלים לו ומברכינן על העיקר ופטרינן את הטפל, אלא מברכינן על לולב משום דמגין על שמו והוי כאילו מברכינן על כולם (ובאוצר מפה"ת כאן דכולן נקראין על שמו והוי כאילו מברכינן על כולם (ובאוצר מפה"ת כאן עמוד שי"ט אות 95 הביא בשם המכתם שחקר בזה, [ויש לדון בדברי המפרשים המובאין במשנ"ב סימן תרנ"א ס"ק נ"ד וס"ק נ"ו אי משמע כצד א' ואכמ"ל] ועי "על הדף" לברכות דף מ"ד בשם החזו"א שחקר בדין עיקר פוטר את הטפל אי הפשט דהטפל ל"צ ברכה דבטל להעיקר או משום דברכת העיקר פוטר את הטפל).
- 114) ועי בספר יימשמרת הלוייי אות קכ"א וכן בספר יימשמרת מועדיי (סודייה מייט) שכוונו לתירוץ זה.

<u>דף לת</u>

- 115) בית הלוי עהיית סוף קונטי לחנוכה (פרי מקץ).
- 116) הביהייל משי דנקט דעייי שמיעת אזנו הוה כמוציא בשפתיו, וכייכ שויית חתייס אויח סטייו.
- 117) אוייח סימן כייט סקייג, והביא שכן כתב בשויית בית שלמה סימן יייז.
- 118) זייל שומע כעונה שמצטרף לאמירתו של הקורא (ולכאוי רייל דהוי כעין שליחות) וכייכ בשוייע הרב סימן ריייג סייו, ועי קהלייי פסחים סיימ ובברכות סימן ייא בביאור המחלוקת, ועייע באוצר מפרשי התלמוד כאן עמוד שנ-שנב.

דף לט

- 119) עי תוסי כאן שכי דלא מסתבר לברך אם המצוה אינו בידו ומזומנת לעשותו, ועי מאירי כאן שמדייק דין זה (עובר דעובר) מלשון ייעובריי וכייכ לעשותו, ועי מאירי כאן שמדייק דין זה (עובר דעובר) מימן רעייז). הריטבייא בפסחים דף ז: (וכן ראיתי בשם התשבייץ חייב סימן רעייז).
- 120) והרמביים בפייא הלי ברכות הטייו פסק שמברך ייעל נטילת לולביי אחר שהגביהו (על פי הסוגיא בפסחים דף ז:) אעייפ שכבר יצא בו, ומשמע משום דאייא בענין אחר.
- 121) עי ביאור הגר״א סימן תרנ״א ס״ה שהקי ע״ז מהא דקיי״ל דאם ארבעתן מונחין לפניו ונטלן אחד אחד יצא, והבין הגר״א דבכה״ג שמונחין לפניו אמרינן <u>דאין.</u> מעכבין זא״ז וכל אחד מצוה בפנ״ע, (וחידוש גדול הוא), ועי שעה״צ שם ס״ק כ״ח שמבאר דעת תוס״, ודו״ק.
- 122) ועי שויית כתב סופר אוייח סימן קלייה שכי דהייה מי ששכח לברך על נרות חנוכה יכול לברך כייז שלא הדליק כל נרותיו אעייפ שהוספת הנרות אינן אלא הידור מצוה, ועי שויית רעייא מיית סימן יייג וכן בפרמייג סימן תרעייז מייז סקייב שדנו בזה (אבל המעיין בדבריהם יראה דאין מביאין עייז סברת תוסי שמותר לברך כייז שלא נגמר כל המצוה, ועי גם בכתייס הנייל שמצדד לחלק בין נרות חנוכה לנענועים דלולב, וצייב).
 - .23) כלל קמייח סעיף יייא.
- 124) אבל אחייכ אין לברך עייפ דעת הרמביים פיייא הלי ברכות הייו וכן בפייג הלי אישות הכייג וכן קייייל בשוייע יוייד סיי יייט סייא, אולם עייש בשייך סקייג שהביא חולקין דסייל דבדיעבד מותר לברך אחייכ (ועייע בשוייע אוייח בסימן קסייז סייח בענין מי ששכח לברך קודם אכילה).
 - 125) סימן תרנייא סקייכ.
- 126) ועי ערוהייש שם סייק יייג שהוסיף עוד דיכול לברך אפיי אחייכ כל זמן שעדיין הלולב בידו, אולם עי במשנייב שם סייק כייו שפסק דאין לברך אלא עד אחר הנענועים.

Thank you to all who have responded to our Rosh Hashana Campaign
Best wishes for a כתיבה וחתימה טובה to all our readers and our many supporters.

Special thanks to...

Mr. Max Perlstein for editorial assistance, and to **Rabbi C. Grunwald**, Dean of Kollel Arugas Habosem and Otzar haSeforim Chaim Moshe - for access to his extensive library,

and to Shimon Hirshfang, Gary Fragin, Elliot Gibber, Daniel Retter, Jacob Schuster, Dr. Jack Bruder, Ari Parnes, Shabsi Roberts, Martin Klein & Shimon Glick

- for their generous assistance and support

from Rabbi Zev Dickstein, Al Hadaf Editor

from Rabbi Zev Dickstein, Al Hadaf Editor		
שנה טובה ומתוקה to:	Best Wishes for כתיבה וחתימה טובה	
HaRav Zev Dickstein & Family	and הצלחה רבה to HaRav Zev Dickstein	
and to all Daf Yomi participants worldwide.	and family	
* * *	and to HaRav שרגא פייבל Zimmerman	
Congratulations to Avraham Aryeh	and family	
& Rina Richmond upon their marriage!		
	- from Dr. & Mrs. I. Zimmerman	
- from Avraham Meir & family		
<i>L'shana Tova</i> from	L'Shana Tova from	
m : 1p : v :1		
Tzvi and Perri Keilson	M: W 1 10 T 100 T	
5 W 1 0 W 11	Meir Yoel and Susan Laub & family	
Best Wishes for a Healthy	כתיבה וחתימה טובה	
10 17	To our family and all	
and Good Year!	10 our failing and an	
Beth & Reuben Blumenthaul	From: Moshe & RoAnna Pascher	
שנת שלום - שנת הצלחה בלימוד התורה	כתיבה וחתימה טובה	
	לכל חברי מערכת ייעל הדף"	
ושנת אושר ונחת בכולנו!	ולכל לומדי דף היומי	
- מרדכי ושושנה סומר	מאת שבתי ושרה ראברטס, לייקוד נ.ז.	
L'Shana Tova to		
the Daf Yomi Magidei Shiur in Teaneck NJ		
& also at Young Israel of New Rochelle NY	In honor of the engagement of	
יישר כחכם!		
	CHAIM DIENSTAG to SURI BERKOWITZ	
- from Andy & Nancy Neff		
<i>L'Shana Tova</i> from	Best Wishes	
Anita and Mark Lester	The Freedman Family	
Saginaw MI	Boston, MA	

סתיבה וחתימה טובה, from

GOLDFINGER ACCOUNTANCY CORPORATION

Certified Public Accountants 3333 Wilshire Boulevard, Suite 730 Los Angeles, California 90010

JACOB GOLDFINGER, C.P.A. Member Of American Institute Of C.P.A.'s

213.487.8355 Fax 213.487.8340 jgoldfngr@aol.com לתיבה וחתימה טובה, from

JACK LEVINE, P.A.

CERTIFIED PUBLIC ACCOUNTANTS

JACK LEVINE, C.P.A. TELEPHONE (305) 651-0400 TELEFAX (305) 651-0611 VENTURE CENTRE 16855 NORTHEAST 2ND AVE. SUITE 303 NORTH MIAMI BEACH, FL 33162

התימה טובה, from, כתיבה וחתימה טובה

JOSEPH D. ADLER, D.D.S.

724-6260 SUITE 2-28 155 WEST 68TH STREET NEW YORK, N. Y. 10023

"THE FLAME"
Live Jewish Classes on the Web

Best Wishes from

www.jewishflame.org

- Rabbi Mathew Hoffman

התימה טובה, from

Ocean County Internal Medicine Associates, P.C.

Jonathan I Cohen, MD Allen L Lempel, MD
Board Certified-Internal Medicine
Added Qualification-Geriatrics

David J Ogun, MD Micah M May, MD

Tamar B Green, MD

Board Certified-Internal Medicine

1352 River Ave, Lakewood NJ 08701 Phone: 732,370.5100 / Fax: 732,901.9240 L'Shana Tova from the Personal Injury Law Firm of Avrohom Becker 212-693-1500

Telephone (212) 693-1500

111 John Street, Suite 2500 New York, New York 10038

from כתיבה וחתימה טובה

from לשנה טובה

Transmitted Officeromics, successful province community of the control of the con

Zvi I. Weiss

Certified IT Specialist Application and Integration Middleware IBM Sales and Distribution 1551 South Washington Avenue 1st Floor Piscataway, NJ 08854

Tel 732 926 2121 Fax 732 424 7474 zviw@us.ibm.com Sterling Wealth Management, LLC

www.sterlingwm.com

Fee-Only Financial and Investment Planning

Dr. Elchanan Abramowitz, MBA President 1470 E 35th Street Brooklyn, NY 11234 Phone: 718.677.6869 Fax: 718.228.9895

elchanan@sterlingwm.com

Note: Additional greetings will iy"H be printed in the next issue

77 This Al Hadaf was made possible by the following daf dedications...

_	٠	4
\mathbf{D}	n	17
_	,	

כא	* אייל Kramer לזיינ איטא רעכיל בת רי אהרן דוד	א ראש השנה	שבת
כב	LUDWIG FLEISHMAN * לזיינ דוד אריה בן יצחק הלוי זייל	ב ראש השנה	Sun
כג		ג תשרי	Mon
CT	* זייל - נפטר די תשרי תשנייו Sprecher לזיינ פסח משה בן אפרים	ד תשרי	Tues
כח		ח תשרי	שבת
כט		ט תשרי	Sun
ל –	JACOB WEINBERG * לזיינ יעקב בן יצחק צבי זייל; by Fran & Jerry Weinberg	יום כיפור Mor	Mon
	* לזיינ בנימין בן שמואל; In memory of Dr. Bernard Teitelman on his 1st Yahrtzeit		Mon
לא	* לזיינ איטא ברכה בת הרב אליעזר הלוי זייל	· יא תשרי Tı	Tues
	* זייל Krasner לזיינ רי נחמן בייר אלחנן שמחה		Tues
לב	* לזיינ רי יונה צבי בן יוחנן זייל	יב תשרי	Wed
לג	* לזיינ הרב שמואל פנחס בן הרב יהודה אריה הלוי Heber זצייל	יג תשרי	Thrs
לד		יד תשרי	Fri
לה		א סוכות	שבת
לו	לזיינ פנחס חיים בן יהודה אריה זייל (יארצייט כייט טבת)	ב סוכות	Sun
לז		יז תשרי	Mon
לח		יח תשרי	Tues
לט	* לזיינ אלכסנדר אפרים בייר מאיר זייל	יט תשרי	Wed

^{*} Denotes Yartzeit

See Rosh Hashana Greetings inside on pages 18 & 19 כתיבה וחתימה טובה!

Cong. Al Hadaf P.O. Box 791 Monsey, NY 10952 Ph. & Fx. 845-356-9114 cong al hadaf@yahoo.com

(c) 2006 Not to be reproduced in any form whatsoever without permission from publisher. Published by; Cong. Al Hadaf/ P.O. Box 791/ Monsey, NY 10952. Rabbi Zev Dickstein - Editor. For subscription, dedication, or advertising information. contact the office at 845-356-9114, Email:cong_al_hadaf@yahoo.com, or go to www.alhadafyomi org